

(Báo GDTĐ số 107, ngày 5/ 5/2014)

Bình thơ là hình thức sinh hoạt văn hóa mang đậm bản sắc văn hóa dân tộc và cũng là vốn sinh hoạt quen thuộc của người dân Việt Nam xưa nay. Theo nhà phê bình Hoài Thanh: "Bình thơ là tự mình cảm thấy hay làm cho người nghe cũng cảm thấy hay". Khi đọc thơ, bạn đọc không đọc thơ từ xa mà đọc hay rung động theo nhịp điệu của bài thơ sáng tạo nên. Không phải bạn đọc nào cũng nhanh nhạy phát hiện ra những chi tiết nghệ thuật, ngôn ngữ, hình ảnh...độc đáo, thi vị. Hơn nữa, người tiếp nhận có thể có những suy nghĩ khác nhau trước cùng một tác phẩm văn hóa. Dù biết rằng, văn học bắt nguồn từ cuộc sống và trải nghiệm của cuộc sống. Mỗi thời đại có cách phản ánh hiện thực riêng. Thơ cũng không ngoại lệ. Tiếp nhận thơ đòi hỏi sự công phu. Người tiếp nhận cần có năng lực cảm thụ, có khi hiểu thơ mà không hiểu, có vẻ ngỡ ngàng, sự trải nghiệm...Hiểu quá tiếp nhận thơ không phải dễ dàng có ngay trong chốc lát.

Nhà trường phải thông, bình thơ là cách thể hiện năng lực cảm thụ của học sinh. Nếu giáo viên không khéo léo dẫn dắt vốn thơ thì học sinh rất khó thâm nhập tác phẩm. Bởi thế, để học sinh hiểu, cảm thụ được thơ thì giáo viên nên linh hoạt đan xen việc bình thơ trong quá trình giảng dạy, phân tích tác phẩm. Khi giáo viên biết chọn lựa và vận dụng, hình ảnh, ngôn từ...độc đáo và ý nghĩa bình tâm huyết thì sự tiếp thu của học sinh vào tiết học, giúp học sinh hiểu thơ và đọc thơ. Đọc biết, giáo viên dẫn dắt giúp học sinh khám phá có tâm thế thoải mái, tin cậy và sự hiểu biết, khám phá cái hay, cái đẹp của văn học. Mặt khác, bình thơ tạo điều kiện thu hút học sinh trung bình, yếu, kém học thú vị trung tâm nghe lời bình thơ bè bạn, thơ cô.

Một tác phẩm văn hóa là một thể loại nghệ thuật chứa đựng những ý nghĩa. Chúng biểu hiện qua các tín hiệu ngôn ngữ không riêng theo thể loại mà các hiện tượng đời sống "lời hóa". Vì thế, phần đa là lời "chết" mà ý "sống", nghĩa là lời thơ đã vượt khỏi ý thơ còn đời sống...Do vậy, thơ đòi hỏi người đọc phải đem cả trí tuệ, vốn sống, trí tưởng tượng, suy đoán, trải nghiệm...để thưởng thức và hiểu. Nói cách khác, người đọc phải là "Khám phá sáng tạo với tác giả".

Phong cách bình thơ mang màu sắc cảm hứng văn hóa rõ rệt. Đây cũng là phong cách truyền thống văn hóa độc đáo. Giáo viên bình trên cơ sở hiểu biết sâu sắc, đúng đắn và tác phẩm. Bình thơ cần căn cứ trên cơ sở giảng dạy. Khi giảng dạy và bình hay thì bài dạy, tiết dạy mới đạt hiệu quả. Xuân Diệu từng nói: "Một áng thơ là một con cá bơi, con bướm bay, con chim hót, vì cảm nhận của người không phải cho cá chết khô, bướm ép dẹp, chim nhốt trong lồng mà là thả vào trái tim người đọc sự kì diệu của chim hót, bướm bay".

Hơn nữa, "văn học là nhân học" (M. Gorki), cho nên trong giảng dạy văn, người giáo viên phải nắm vững tính nhân văn của thơ để học sinh hiểu và yêu là truyền thống của học sinh. Giáo viên không chỉ giúp học sinh hiểu mà quan trọng là biết rung cảm trước vẻ đẹp mà văn hóa mang đến. Đây là việc làm khó, đòi hỏi các thao tác giảng dạy – bình phải phù hợp linh hoạt. Làm được điều này, giáo viên chắc chắn thu hút được sự chú ý của học sinh trung bình, yếu kém chú ý lắng nghe. Hơn nữa, giáo viên góp phần khơi gợi, kích thích khả năng cảm thụ văn hóa của học sinh, giúp học sinh hiểu. Thế đó, giáo viên giúp các em có những phát hiện mới mẻ, tăng dần cảm hứng đọc thơ mà học sinh.

Trong thời đại ngày nay, giáo viên không nên chỉ tập trung bình toàn bài thơ mà quan trọng là chọn lựa và hướng dẫn học sinh cảm nhận văn học sinh ra vốn thơ tiêu biểu, tâm đắc để bình. Có thể

sở là a chơn đó là lời thơ, ngôn từ, hình tượng hay kết cấu ngôn ngữ văn bản... Giáo viên không đi sâu nghiên cứu chi tiết về văn bản làm phá vỡ chức năng bài thơ. Khi bình, giáo viên cần cân nhắc lời bình để ngôn ngữ bình không đồng, đồng bộ ở thời gian, nêu bật trọng tâm bài học. Nhiệm vụ hợp với việc đưa ra những phương pháp dạy học tích cực, lúc bình thơ, giáo viên nên dùng đúng nơi, đúng chỗ, dành lời "khuyến khích", giúp học sinh tự suy nghĩ, mở rộng thông qua lời bình có "tính nêu vấn đề".

Tóm lại, giáo viên muốn tạo được tiếng nói tri âm với học sinh bản thân phải là bản tri âm với tác giả (thông qua tác phẩm), chờ ra và tiếp cận thơ để học sinh cảm thấy gần gũi, giúp học sinh học văn, hành văn hiệu quả hơn.

Như vậy, giáo viên cần dùng lời nói khiêm tốn và môi giới, là chiếc cầu trung gian để đưa tiếng nói của nhà thơ đến với học sinh. Giáo viên tuy nhiên không nên ắt ý tưởng cho quan của nhà. Nói một cách hình thức thì bình thơ cũng như đàm đàn, phải biết lùi để đưa tiếng hát, tiếng thơ thăng hoa.

Thực tế cho thấy, muốn bình thơ tốt, giáo viên cần phải hợp để đi đến cảm (để chính xác đúng âm vị, nhịp điệu, ngữ điệu, cách ngắt...). Bởi lẽ, chức năng truyền cảm sẽ làm âm vang tín hiệu của ngôn ngữ mà nhà thơ gửi gắm vào tác phẩm. Điều đó góp phần khiến học sinh cảm giác có sự hiện diện của nhà thơ trong tiếng học. Nhân đây sẽ kích thích tâm lý cảm thụ, quá trình tiếp nhận trung tâm ngôn ngữ, liên tưởng, khám phá tác phẩm...

Có thể nói, để đi đến cảm tạo được sự rung động trực tiếp, làm tiếng để cho việc cảm thụ lí tính tiếp theo. Giáo viên giúp học sinh khả năng tri thức và tái tạo âm thanh, ngôn ngữ, năng lực nhận thức, ý nghĩa của bài thơ trong sự thông suốt giữa nội dung và nghệ thuật. Để có thể sự tạo ra cho lời bình hay!

Trong dạy học tác phẩm văn chương nói chung và tác phẩm thơ nói riêng, muốn bình giảng hay thì giáo viên phải nắm được phần đầu tiên của một bài thơ. Giáo viên phải có kiến thức văn học phong phú, có lập trình quan điểm đúng đắn và một tình cảm lành mạnh, trong sáng cùng sự nhạy bén rung động thẩm mĩ. Để bình thơ, giáo viên phải có năng lực đi đến để tiếp nhận, thuyết phục học sinh bằng ngôn ngữ chính xác, nghệ thuật. Mặt khác, muốn học sinh tích cực, cần dùng trong tiếng học thì giáo viên cần lưu ý khâu dẫn dò sau mỗi tiếng dạy (theo phân phối chương trình). Nghĩa là yêu cầu học sinh phải được trình bày văn bản thơ, cao hơn là được thu được lòng đoan thơ tâm để, tìm ra nét đẹp, nét đẹp đáo với nội dung và nghệ thuật (để mở để tìm hiểu).

Nếu thầy trò cùng cố gắng làm được những điều trên đây thì tôi tin chắc rằng: học sinh ngày thêm yêu thơ, tích cực, sáng tạo trong học tập. Mỗi giáo viên vẫn sẽ giàu thêm chất văn trong tâm hồn, trong tình yêu nghệ thuật. Và để bình thơ mãi là sinh hoạt mang đến bản sắc văn hóa của dân tộc Việt Nam...

HOÀNG TH Y